

Kerimov Atik Ehsan oğlu

i.f.d.,dos.

Azərbaycan Dövlət
İqtisad Universiteti,

atik.kerimov@yandex.ru

UOT 336.71:336.717

BANKLARIN KRİMİNAL RİSKLƏRİ VƏ SİĞORTA MƏHSULLARI: QƏRB ÖLKƏLƏRİNİN TƏCRÜBƏSİ

səh. 123-130

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – Qərb ölkələrində bank fəaliyyətindəki kriminal risklər və onların sığorta məhsulları ilə tarazlaşdırılmasının təhlili.

Tədqiqatın metodologiyası – qruplaşma və müqayisə metodları, səbəb təhlili.

Tədqiqatın nəticələri – Qərb ölkələrinin bank sferası kriminal risklərin geniş yayıldığı sahədir və bu növ risklərdən qorunmağın ən səmərəli yolu müvafiq sığorta məhsullarının işlənilib hazırlanması və geniş tətbiqidir.

Tədqiqatın məhdudiyyətləri – Azərbaycan banklarının rəsmi məlumat mənbələrində onların kriminal risklərlə üzləşməsinə, müvafiq sığorta məhsullarından istifadə etmələrinə dair materialların dərc olunmaması.

Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti – bankların üzleşdiyi kriminal risklərin doğura bildiyi problemlərin həlli üçün sığorta məhsullarının əhəmiyyətinin açıqlanması.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – milli kommersiya bankları və sığorta şirkətlərinin maliyyə sektorunun bank segmentindəki kriminal risklər ilə mübarizədə səylərin birləşdirilməsinin zəruriliyinin qabardılması.

Açar sözlər: *bank riskləri, bankların kriminal riskləri, sığorta şirkətləri, sığorta polisi, sığorta təminatı.*

1. Giriş

Bank biznesinin daha da inkişaf etməsi, müştərilərin xidmətləndirilməsi sürətinin və keyfiyyətinin yüksəldilməsi, həm xarici, həm də daxili müstəvidə banklar arasında informasiya və pul axınları mübadiləsinin sürətlənməsi bir tərəfdən, digər tərəfdən isə pul resurslarının böyük miqyaslarda təmərküzləşməsi, maliyyə xidmətləri və alətlərinin müxtəlifliyi, müştəri bazasının genişlənməsi labüd olaraq bank risklərini, ilk növbədə, onların əməliyyat səviyyəsini artırmış olur.

Qərb ölkələrində, başqa sözlərlə desək, ənənəvi kapitalizm ölkələrində banklarla sığorta şirkətlərinin birgə fəaliyyətinin bütün tarixi boyunca onlar arasındakı əmək-daşlıq aşkar və sıx məzmun daşımışdır. Lakin bu əməkdaşlıq bir qayda olaraq tarixən formalaşmış standart, ənənəvi formalarla məhdudlaşmış və indi də bu formalar üstünlük təşkil edir. Bununla belə, banklarla sığorta şirkətlərinin birgə məhsuldar fəaliyyəti nəticəsində müştərilər özündə həm bank, həm də sığorta məhsullarını birləşdirən, maksimal dərəcədə dolğun, əlverişli və nisbətən münasib qiymətli xidmətlər dəstini əldə etmiş olur. Təkbəşinə işlədikdə bankların və sığorta şirkətlərinin geniş çeşiddə xidmət göstərmək imkanları əhəmiyyətli dərəcədə məhdudlaşır [4, s. 51].

Bank biznesinə kriminal təsirlərə və ümumiyyətlə bank biznesinin təhlükəsizliyi problemlərinə gəldikdə isə, bunlar zamandan xaric səciyyəlidir. Çünki məhz bank sahəsi bu növ risklərə daha çox məruz qalır. Burada əsas şərtləndirici amil bank fəaliyyətinin ənənəvi spesifikasiyasıdır ki, bu da onları ən müxtəlif səpkili cinayətkarlar üçün çox cəlbedici hədəfə çevirir.

Aydınır ki, texniki və intellektual tərəqqi kriminal sferanı da öz təsir dairəsinə salmışdır. Bu baxımdan, bank aktivlərinin standart cəhətləri olan likvidlik, gəlirlilik və risk sırasında təhlükəsizliyin də öz layiqli yerini tutmasına iddia etməsi üçün bütün əsaslar var.

Onu da qeyd etmək vacibdir ki, çirklə kapitalın yuyulması sistemində mərkəz mövqə tutduğundan, bank sistemi ənənəvi olaraq mütəşəkkil cinayətkarlığın maraq dairəsinə daxildir. Kriminal tərəfindən daima, fasiləsiz yaradılan və ən müasir kompyuter texnologiyaları ilə silahlanmış saxta sahibkarlıq təsisatları böyük həcmdə maliyyə vasaitlərini bank sferasından çıxarır və onları mənimsəyərək yeni cinayətlərin törədilməsinə sərf edir [7, s. 3].

Dünya, o cümlədən Qərb ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, bank sferasında cinayətlər törədən şəxslər bir qayda olaraq bank biznesinin təməlini təşkil edən depozit, kredit və hesablaşma-tədiyyə əməliyyatlarının keçirilməsi mexanizmindən istifadə edir və bununla da bankın fəaliyyət əsaslarının özünü sarsıtmış olur. Hesablaşma-tədiyyə əməliyyatları zamanı törədilən cinayətlər bank cinayətkarlığı daxilində ən yüksək paya malikdir və banklara vurulan maddi zərərin çox böyük olması ilə səciyyəli [2, s. 17].

2. Qarşılıqlı əlaqələr və təsirlərin istiqamətləri

Bank fəaliyyətinə nəzarət üzrə Bazel komitəsinin (*Basel committee on banking supervision*) geniş yayılmış təsnifatına əsasən, əməliyyat riskləri banklara aşağıdakıların üzündən zərərin dəyməsini və yaranmış nəticələrdən irəli gələn birbaşa itkiləri (*daha çox müxtəlif məsuliyyətlər formasında*) əhatə edir [4, s. 52]:

- ❖ menecmentdəki qüsurlar;
- ❖ tətbiq edilən informasiya sistemlərindəki və ümumiyyətlə informasiyanın özündəki nöqsanlar;
- ❖ daxili nəzarətin çatışmazlıqları;
- ❖ işçi heyətinin fəaliyyətindəki nöqsanlar;
- ❖ kriminal təsirlər.

Eyni zamanda, bank əməkdaşlarının əmlakına və sağlamlığına dəymiş zərər də nəzərə alınır.

İstənilən bank, dayanıqlığı onun, ilk növbədə, bu cür maliyyə itkilərinə davam gətirə bilməsindən asılı olan çeşidli əmlak kompleksi kimi çıxış edir.

Məhz “tətbiqi səciyyəli” olduğundan bank risklərinin digər növlərindən (*kredit, likvid, bazar, valyuta, işgüzar nüfuz riskləri*) fərqli olaraq əməliyyat riskləri sığortalanma sxeminə təbii olaraq uyğun gəlir. Kompleks hal kimi çıxış edən bank riskləri və onların idarə edilməsi işində ənənəvi olaraq məhz sığortanın xüsusi yeri var. Çünki özünün iqtisadi mahiyyətinə görə sığorta bankın risk-menecmenti mexanizminə ahəngdarlıq aşılımış olur. Ən əsası isə odur ki, münasib qiymətlərlə təklif edildikdə, sığorta daha rentabelli, riskin məhdudlaşdırılması və riskdən çəkinmək kimi klassik alətlərdən daha sərfəli olur. Sığorta şirkətinin müştərisi olmaqla bank hansı örtüyü əldə edə bilər? Bu sualın cavabı sadədir: istənilən örtüyü. Buraya bankın maddi və qeyri-maddi, daşınmaz və daşınar aktivlərinə münasibətdə standart əmlak risklərindən başlayaraq bank fəaliyyəti ilə bağlı müxtəlif məsuliyyət növlərinə qədər (*məsələn, Professional Indemnity, Directors & Officers Liability, Stock Brokers Policy*) xidmət növləri aiddir.

Ümumiyyətlə, xarici banklar onları ən geniş örtüklə təmin edən kompleks sığorta polislərinə malik olur. Bununla da onlar, ən böyük sayda risklərdən yarana bilən mümkün itkilərdən keyfiyyətli zəmanət almış olur ki, bu da banklara sırf özlərinin biznesi ilə və bank biznesi üçün səciyyəvi olan, bazar konyunkturası, iqtisadi siyasət və s. səpkili peşəkar risklərlə məşğul olmağa imkan verir. Təsadüfi deyil ki, bank biznesi inkişaf etdikcə sığortaya olan tələb də daima artır, maliyyəçilərin təzələnen tələblərinin qarşılığında sığortaçılar öz yeniliklərini ortaya qoymalı olur.

3. BBB - Bankers Blanket Bond deməkdir

Hal-hazırda, qərb ölkələrində kredit təşkilatları bank fəaliyyətinin müxtəlif istiqamətləri üzrə yaranan risklərin sığortalanmasını həyata keçirir. Hər bir bank çoxlu

sayda risklərə məruz qalan əmlak kompleksi kimi çıxış edir. Qloballaşma və iqtisadi inteqrasiya, biznesin müxtəlif formaları arasında qarşılıqlı əlaqələrin genişlənməsi ona səbəb olmuşdur ki, banklar və bütünlüklə pul-kredit sistemi daima inkişafdadır. Belə ki, göstərilən xidmətlərin çeşidi və coğrafiyası, xidmətlərin təmin edilməsinin texniki və texnoloji imkanları diversifikasiyalanır, fəaliyyət sahələri genişlənir və bir-birinə qovuşur.

Bankın təhlükəsizliyinin təmin edilməsində aparıcı rolu risk-menecerlər və bankların onlarla təmasda olan müvafiq analitik xidmətləri, həmçinin nizamlaşdırılmış daxili bank nəzarəti və səmərəli təhlükəsizlik sistemi (*securities system*) oynayır. Burada vəzifələrin və səlahiyyətlərin bölgüsü, sənəd dövriyyəsinə nəzarət, elektron qıfıllar, maqnit kartlarla daxil olmanın zonalar üzrə bölgüsü, şlüz qapılar, səsiz siqnalizasiyanın məxfi düymələri, telekameralar və s. kimi texniki vasitələr nəzərdə tutulur. Bu vasitələr cinayətkarların qarşısının alınmasının əsas amilləri olsalar da, onların tətbiq sahələrinin nisbətən dar olması, müxtəlif növ kriminal təsirlərdən tam müdafiənin təmin edilməsinə imkan vermir. Deməli, onların rentabelliği də müəyyən həddə qəddir. Məsələn, Fransa banklarının Avropa standartları baxımından texniki təhlükəsizlik vasitələri ilə təmin edilməsi yüksək olsa da, onların köməyi ilə cinayətkarların yalnız 10% cinayət yerində yaxalanmışdır və ya müdafiə sistemini dəf edə bilməyərək hadisə yerindən qaçmışdır [4, s. 54].

Bankların kriminal təsirlərdən sığortalanması sığorta fəaliyyətinin fərqli sahəsidir. Banklara qarşı törədilən cinayətlərin statistikasını ölkədən-ölkəyə fərqlənir. Eyni zamanda, hər ölkənin bu məsələdə fərqli xüsusiyyətləri də var. Belə ki, ölkələrin bəzilərində bu cür cinayətlərin konkret ideyası daha intellektual olduğu halda (*sənədlərin saxtalaşdırılması, kompyuter fırıldaqçılığı və s.*), digərlərində isə oğurluq, qarət, silahlı basqın kimi ənənəvi üsullara üstünlük verilir.

Bankların kriminal risklərinin sığortalanmasının əsasını dünyada məşhur olan Lloyd's of London qoymuşdur. Bu sığorta təsisatı sığortanın müvafiq növü üzrə indi də dünya birincisidir. Məhz onun tərəfindən Bankers Blanket Bond (*BBB*) sığorta polisi işlənib hazırlanmış və dünya bazarına meqa məhsul kimi çıxarılmışdır. Bütün dünyada bu növ sığorta təminatı çox geniş yayılmışdır. Dünyanın bank və başqa kredit-maliyyə qurumlarının 95% *BBB* polisinə malikdir [3, s. 12]. Bunun da səbəbi aydındır, yəni *BBB* (*bankların kriminal risklərinin kompleks sığortalanması*) polisi bank etibarlığının və təhlükəsizliyinin məcburi və ayrılmaz atributu olmaqla tərəfdaşlarının və müştərilərinin nəzərində bankın nüfuzunu əhəmiyyətli dərəcədə qaldırır [4, s. 55]. ABŞ-da isə fiziki şəxslərin əmanətləri ilə işləyən hər bir bank federal depozitlərin sığortalanması korporasiyası tələbi ilə mütləq *BBB* polisinə malik olmalıdır [5].

Bu polisin verdiyi təminatın əsasını bankın işçi heyətinin qeyri-loyallığı təşkil edir. Polis bankın əməkdaşlarının banka ziyan vurmaq və ya maliyyə faydası əldə etmək məqsədilə tək başına yaxud qrup halında etdikləri qanunsuz yaxud dələduz

hərəkətlərindən banka dəyən zərərləri örtür. Statistik məlumatlara görə, törədilən cinayətlərin təqribən 90%-i bankların öz əməkdaşlarının birbaşa və ya dolaylı iştirakı ilə baş verir. Məhz insayderlər cinayətlərin aşkar yaxud gizli iştirakçıları olur, bankın təhlükəsizlik sistemləri və daxili nəzarəti, sənəd dövriyyəsi barəsində cinayətkarları məlumatlandırır, pul vəsaitlərinin elektron köçürmələri sistemləri ilə dələduzluq edir, saxta şəxslərə kreditlər verir. Maraqlısı odur ki, belə əməllər bankların ən hörmətli, nüfuzlu, şübhə doğurmayan əməkdaşları tərəfindən törədilir [2, s. 17].

Ümumiyyətlə, kimlər tərəfindən törədilməsi baxımından banklara qarşı törədilən cinayət əməllərini dörd qrupa ayırmaq olar [1]:

- 1) bankların rəhbər işçiləri tərəfindən edilən cinayətlər;
- 2) bankların mühasibatlığı tərəfindən edilən cinayətlər;
- 3) bank əməkdaşlarının digər qrupları tərəfindən edilən cinayətlər;
- 4) borcalanlar tərəfindən edilən cinayətlər.

Bundan başqa, polis qarət, oğurluq, başqa izah edilməz səbəblərdən bankın sənədlərindən, saxlanma yerlərindən, ofislərindən nağd pul, qiymətli kağız sertifikatlarının, qiymətli metal külçələrinin, qiymətli daşların və hətta mühasibat və maliyyə sənədlərinin itkisi, həmçinin istənilən səbəbdən məhv olması, korlanması nəticəsində dəymiş zərərləri də örtür.

Bu cür örtük göstərilən qiymətli əmlakın bank əməkdaşları yaxud ixtisaslaşmış inkassasiya şirkəti tərəfindən zirehli avtomobillərdə daşınması zamanı da verilir. İnkassatorlara hücumlar indi də Avropa ölkələrində adi hal olaraq qalır. Məsələn, Avropa mətbuatının yazdığına görə, avro əskinasları və sikkələrinin buraxılmasına başlanıldıqdan sonra müxtəlif yollarla 5 milyon avro oğurlanmışdır. Bu məbləğin əsas yükü Belçika, Almaniya, Fransa və Niderlandın inkassatorlarının üzərinə düşmüşdür [4, s. 53].

BBB polisinin daha bir tərkib hissəsi saxta çeklər, veksellər, valyutalar, qiymətli kağızlarla və s. ilə əməliyyatların keçirilməsindən banklara dəyən zərərin örtülməsidir. Sənədlərin saxtalanması böyük zərəyə səbəb ola bilər. Əlavə olaraq, polis oğurluq (*yaxud buna cəhd*), vandalizm və s. qanuna zidd əməllərin nəticəsində bank ofislərinin korlanması yaxud məhv olmasından da sığortalanmanı nəzərdə tutur [8].

Son onilliklərdə banklara qarşı törədilən cinayətlərin əsas yollarından biri bankların özlərinin elektron və kompyuter sistemləridir. Qlobal informasiyalaşma şəraitində bu sistemlər banklarla onların müştəriləri arasında böyük məsafələrin olmasına baxmayaraq müştərilərə banklardakı hesablarını birbaşa idarə etmək, vəsaitlərin hesablardan çıxarılması, köçürülməsi, elektron kliring və s. əməliyyatların edilməsi imkanı verir. Eyni zamanda, bu sahədə baş verən cinayətlərdən banklara dəyən zərərlər də ənənəvi cinayətlərdən dəfələrlə artıqdır. Təkcə onu qeyd etmək kifayətdir ki, pul vəsaitlərinin elektron köçürülməsi sistemləri ilə bank tədiyələrinin gündəlik həcmi milyardlarla dollar təşkil edir. Bu cür zərərlərin sığorta örtüyünün yaradılmasına tələbat hələ 1980-ci illərdə yaranmış və buna cavab kimi Elec-

tronic&Computer Crime Policy (ECC) adlı sığorta məhsulu işlənilib hazırlanaraq bazara çıxarılmışdır. Bu sığorta polisi standart BBB polisində əlavə kimi çıxış edir və ondan ayrı verilmir [9].

ECC polisi kompyuter sistemlərinin qırılması və onlarda saxlanılan elektron məlumatların korlanması yaxud dəyişdirilməsi səbəbindən banklara dəyən zərərləri ödəyir. Bundan başqa, o, bankın kompyuter sistemi vasitəsilə onun müştərilərinin kompyuterlərinin qırılmasından müştərilərə dəyən zərəri, bankda istifadə edilən kompyuter proqramların qırılmasından dəyən zərəri, elektron məlumatların və onların daşıyıcılarının oğurlanması, qəsdən korlanması və məhv edilməsindən dəyən zərəri, kompyuter virusunun təsirindən dəyən zərəri də örtür. Həmçinin elektron rabitə sistemləri ilə daxil olmuş saxta təlimatlar əsasında edilmiş əməliyyatların, sənədsiz qiymətli kağızlarla əməliyyatların, icraata qəbul edilmiş saxtalaşdırılmış tapşırıqlar yaxud təlimatların yaratdığı zərərlər də sığorta örtüyü ilə təmin edilir [9].

BBB sığorta polisinin daha bir üstün cəhəti var ki, bu da bankın təhlükəsizlik sistemlərinin, onun daxili nəzarətinin və menecmentinin keyfiyyət, texnologiyalar, zamanət verildiyi mühafizənin zəruri minimuma və dünya standartlarına uyğunluğu baxımından sığortaərfəsi ekspertizasıdır. Buna sorvey (*survey*) deyilir və o, qərbin ixtisaslaşmış şirkətlərinin peşəkarları tərəfindən aparılır. Onların hesabatı bankın sığorta edilməsi barəsində sığortaçıların qərar qəbul etmələri üçün bir əsas kimi çıxış edir. Eyni zamanda, sorvey bankın mühafizə sistemlərinin təkmilləşdirilməsi üçün təkliflərini də verir və onların sığortalanmaq istəyən bank tərəfindən yerinə yetirilməsi mütləqdir, çünki bankın təhlükəsizlik səviyyəsinin yüksəldilməsinə xidmət edir. Qeyd etmək vacibdir ki, istənilən bank fəaliyyətinin uğurlu və deməli, səmərəli olması bankın tərəfdaşları və çoxsaylı müştəriləri qarşısındakı nüfuzundan asılıdır. Bədxahların əməlləri bankın nüfuzuna ən düzəlməz tərzdə təsir göstərə bildiyindən özünün təhlükəsizlik sistemlərinin kriminal risklərin sığortalanması polisi ilə tamamlanması müvafiq itkilərin minimallaşdırılmasının və eyni zamanda, etibarlı və hörmətli qurum statusunun qorunub saxlanılmasının səmərəli və etibarlı vasitəsidir [4, s. 56].

4. Nəticə

Yuxarıda deyilənlərdən aydın olur ki, hətta yüksək inkişaf səviyyəsinə malik ölkələr üçün banklara qarşı yönəlmiş kriminal risklərlə mübarizə, ümumiyyətlə bankların təhlükəsizliyi problematikası aktuallığını nəinki itirmir, hətta daha da artırır və sığorta məhsullarından istifadə edilməsi ən təsirli vasitə kimi əhəmiyyətini gücləndirir.

Bütün MDB məkanında olduğu kimi Azərbaycanda da banklarla sığorta şirkətlərinin əməkdaşlığı standart məzmunludur və çox sadə formalarla məhdudlaşır. Ənənəvi olaraq bankların ofis avadanlığı, müxtəlif daşınar və daşınmaz əmlakı,

nəqliyyat vasitələri sığortalanır. Ayrılmaz hissə kimi işçilərin tibbi sığortalanması və daha çox vergiqoymanın optimallaşdırılmasından ötrü bir vasitə olan həyatın sığortalanması çıxış edir. Kredit və lizinq əməliyyatların sığorta təminatını da bura əlavə etmək olar ki, bu zaman girovun sığortalanması üstünlük təşkil edir. Belə bir durumun yaranmasına səbəb bu növ sığorta məhsullarının standartlaşdırılması və bütün sığortaçılar tərəfindən yaxşı işlənilməsi, həmçinin banklar üçün aydın olmasıdır. Bununla belə, bu növ məhsullar risklərin yalnız bir hissəsini örtür və təbii ki, inkişaf etmiş ölkələrin banklarının tam və müfəssəl müdafiəsini təmin edən proqramlardan çox uzaqdır.

MDB ölkələrində olduğu kimi Azərbaycanda da qərbin təkrarsığorta mühafizəsi ilə təmin olunmuş BBB polisində malik olan bankları və s. kredit-maliyyə qurumlarını barmaq ilə saymaq olar. Səbəb isə BBB polisinin baha olmasıdır.

Bununla belə, hesab edirik ki, Azərbaycanda da bankların təhlükəsizliyinin təmin edilməsi işinin keyfiyyətə daha yüksək səviyyəyə qaldırılması məqsədilə müvafiq sığorta məhsulların tətbiq miqyaslarını əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirmək vacibdir. Hələ 2009-cu ildə ölkəmizdə BBB polisinin tətbiqinin genişləndirilməsi məsələsi ön plana çəkilməmişdir [6]. Eyni zamanda, qeyd olunurdu ki, BBB polisinin geniş yayılması yerli banklarla sığorta şirkətləri arasındakı əməkdaşlığın çox əhəmiyyətli istiqamətidir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Бекряшев А. К., Белозеров И. П., Бекряшева Н. С., Леонов И. В. “Теневая экономика и экономическая преступность. Электронный учебник”. <http://newasp.omskreg.ru/bekryash/index.htm> (Bekryaşev A.K., Belozerov İ.P., Bekryaşeva N.S., Leonov İ.V. “Kölgə iqtisadiyyatı və iqtisadi cinayətkarlıq. Elektron dərslik”).
2. Воронцов И. (2002). “Страхование криминальных рисков как часть риск-менеджмента банков //Банковское дело № 12, С. 16-20. (Vorontsov İ. (2002). “Kriminal risklərin sığortalanması bankların riskmenecmentinin bir hissəsi kimi”. Bank işi, № 12. s.16-20).
3. “ВСК снова лидер банкострахования”. (2012). Корпоративный журнал “Формула успеха”, № 02 (36). с. 10-13. (“VSK yenidən bank sığortasının lideridir”. (2012). “Uğur düsturu” korporativ jurnalı. 2012. № 02 (36). s.10-13).
4. Гармаш Д. (2002). “Банки и страховые компании: грани взаимодействия на современном этапе”. “Бухгалтерия и банки”, № 4. с. 51-57. (Qarış D. (2002). “Banklar və sığorta şirkətləri: müasir mərhələdə əməkdaşlığın üföqləri”. “Mühasibatlıq və banklar”, № 4. s. 51-57).
5. “Полис ВВВ и кое-что о надежности банковского хранения”. <http://www.sluchay.ru> (“BBB polisi və bank amanətinin etibarlılığı haqqında bəzi mülahizələr”).
6. “Поставлен вопрос о расширении использования в Азербайджане полиса ВВВ”. <http://abc.az/rus/news> (“Azərbaycanda BBB polisindən istifadənin genişləndirilməsi haqqında məsələ qaldırılmışdır”).
7. Расторопова О. В. (2011). “Преступления в сфере кредитования: уголовно-правовой и криминологический аспекты. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук”. Науч. рук. А. А. Магомедов. Москва, 25 с. (Rastoropova O.V. (2011). “Kreditləşmə sahəsində cinayətlər: cinayət-hüquqi və kriminoloji aspektlər. Hüquq elmləri namizədi alimlik dərəcəsinin alınması üçün dissertasiyanın avtoferatı”. Elmi rəhbər A.A.Maqomedov. Moskva, -25 s).
8. “Страхование банковских рисков”. <http://www.akv-garant.ua> (“Bank risklərinin sığortalanması”).
9. “Страхование финансовых институтов. Гид по страхованию”. <http://www.insguide.ru/financial.html> (“Maliyyə təsisatlarının sığortalanması. Sığorta bələdçisi”).

Керимов Атик Эхсан оглы

д.ф.э., доц.,

Азербайджанский Государственный Экономический Университет

Криминальные риски банков и продукты страхования: опыт западных стран
Аннотация

Цель исследования – криминальные риски банков стран Запада и анализ их покрытия продуктами страхования.

Методология исследования – методы группировки и сравнения, причинный анализ.

Выводы исследования – банковская сфера стран Запада характеризуется значительным распространением криминальных рисков и наиболее эффективный путь защиты от подобных рисков является разработка и внедрение на рынке соответствующих продуктов страхования.

Ограничения исследования – отсутствие в источниках официальной информации коммерческих банков Азербайджана материалов о присутствии в их деятельности криминальных рисков и применении ими соответствующих продуктов страхования.

Практическая значимость исследования – раскрывается значимость продуктов страхования для решения проблем, порождаемых криминальными рисками банков.

Оригинальность и научная новизна исследования – подчеркивается значимость объединения усилий отечественных банков и страховых компаний для противодействия криминальным рискам банковского сегмента финансового сектора.

Ключевые слова: *банковские риски, криминальные риски банков, страховые компании, страховой полис, страховое покрытие.*

Karimov Atik Ehsan oglu

ass.prof., Azerbaijan State Economy University

Criminal risks of the banks and products of insurance: the west countries' experience
Abstract

Purpose – analysis of the commercial banks' criminal risks and to balance them with products of insurance in the west countries.

Methodology – classification and comparison methods, causality analysis.

Findings – the sphere of banks in the west countries is area spread widely crime risks. Development and wide application of the corresponding insurance products is the most efficient way to protect from these kind risks.

Research limitations – there are not publishing materials about criminal risks and using from corresponding insurance products in the official information sources of Azerbaijan banks.

Practical implications – explains importance of the insurance products for solution of the problems of bank's crime risks.

Originality/value – highlighting of combining of the efforts of banks and insurance companies for fighting with criminal risks in bank segment of the finance sector.

Keywords: *bank's risks, criminal risks of the banks, insurance companies, insurance policy, insurance guarantee.*

JEL Classification Codes: G21, G22.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 09.09.13.

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 12.09.13.

Çapa qəbul olunmuşdur: 21.10.13.